

การสำรวจชายฝั่งมหาสมุทรทั้งหมดโดยสังเขป

เมือง นครจัน*

(ประเทศจัมปา, เวียดนามตอนกลาง)

หม่าฮ้วน เขียน

สุพรรณิ กาญจนันธุ์ แปล

นี่คือประเทศหวาง เซอ เจิง (Wang She Ch'eng)^๒ เรียกชื่อตามประวัติของพระพุทธศาสนา ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของทะเลใหญ่ ตอนใต้ของทะเลกวางตุง (Kuang Tung)^๓ เริ่มจากช่อง

แคบ อุ๋ หู (Wu hu) ในอำเภอ จาง เล่อ (chang lo) เขตฝู โจว (Fu chou) ในมณฑล ฝู เจี้ยน (Fu chien) และเดินทางไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้เรือจะถึงสถานที่นี้ภายใน ๑๐ วัน ถ้าคลื่นลมดี

* แปลจาก Ma Huan, Ying - Yai Sheng - Lan "The Overall Survey of the Ocean's Shores", Translated from the Chinese text, edited by Feng Ch'eng - Chuin with introduction ; notes and appendices by J.V.G. Mills. London : Cambridge, U.P. 1970.

ประเทศจัมปาทางเวียดนามตอนกลาง ในเวลานั้นเป็นอาณาจักรที่มีอำนาจและความสำคัญทางการเมืองและเศรษฐกิจ "นครจัน" (chan city) หรือนครหลวงของพวกจามได้ถูกนำมาเป็นชื่อของประเทศโดยทั่ว ๆ ไป ส่วนคำ "จัมปา" ให้ดูงานของเซียง ต้า (Hsiang ta) กง เจิน (Kung chen), pp. 1-4, เฟย ชิน (Fei Hsin), ch. I, pp. 1-8 (Rockhill, part II, pp. 92-9) ของ หมิง สือ (Ming Shih), p. 7914, แถว 1 ของ R.C. Majumdar, *Ancient Indian Colonies in the Far East ; I 'Champa'* (Lahore, 1927) pt. I, pp. 134-8 ; pt. II, pp. 135-9, ของ Le Thanh Khôi, pp. 204-20 ; ของ J. Buttinger, *The Smaller Dragon* (New York, 1958), pp. 37, 56, n. 8, 190, n. 46 ; Coedès, *Etats*, pp. 228, 428-9 ของ Hall, *History*, pp. 122-182, 187-8.

^๒ Wang - She ch'eng (Giles, nos 12, 493, 9789, 763), เมืองที่ประทับอาศัยของพระพุทธเจ้าครั้งพุทธกาล คือเมืองราชคฤห์ เมืองหลวงเก่าของแคว้นมคธ ในรัฐพิหารของประเทศอินเดียปัจจุบัน (P. Levy, *Les Pelerins Chinois en Inde in Présence du Bouddhisme* (Saigon, 1959) ed. R. de Berval, pp. 420. I. และดูแผนที่บริเวณที่ตั้งของสถานที่นั้นอาณาจักรจัมปายังไม่ได้อธิบายและเพ็ง (Feng) (p.I) กล่าวว่าหม่า ฮ้วน (Ma Huan) เข้าใจผิดไป โจว จิว เฟย (chou ch'u-fei) และ "เจา จู กัว" (chao ju-kua) อ้างถึงอย่างหนึ่งว่าสถานที่แห่งนี้อยู่ใน ปิน ถง หลง (Pin-t'ung-Lung, Panduranga, Phan-rang) ในปัจจุบัน กล่าวกันว่าเป็นดินแดนอิสระจากอาณาจักรจัมปา (F. Hirth and W W. Rockhill, *Chau - Ju -kua* (St. Petersburg, 1911), p.51) Panduranga ก่อกบฏแข็งเมืองซ้ำอีก (Majumdar, *champa*, pt. I, p.77), chou บอกไว้เมื่อปี ๑๑๗๘ และหม่าฮ้วน บอกในปี ๑๔๓๓ ดินแดนแห่งนี้เข้าใจว่าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรจัมปา.

^๓ ประเทศเขมร (กัมพูชา).

ทางทิศใต้ ประเทศนี้เชื่อมต่อกับ เจนละ (chenla) ทางทิศตะวันตกต่อกับชายแดนเจียวจือ (chiao chih)^๔ ทางทิศตะวันออกและทิศเหนือจรดกับทะเลใหญ่ในระยะทาง ๑๐๐ ลี้ จากเมืองหลวงไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มีเมืองท่าเรือเมืองหนึ่งเรียกว่า “ท่าเรือใหม่” (New Department Haven)^๕ บนชายฝั่งผู้คนตั้งหอสูงหินไว้เป็นเครื่องหมายของดินแดน เรือจากที่ต่าง ๆ มาพักจอดและขึ้นฝั่งที่นั่น บนฝั่งมีป้อมปราการป้อมหนึ่ง ตั้งชื่อโดยชาวต่างประเทศ^๖ ว่า เซอ พิ ไหน (She pi-nai) ที่ป้อมมีหัวหน้า ๒ คนปฏิบัติหน้าที่อยู่ ภายในป้อมมีครอบครัวชาวพื้นเมืองอาศัยอยู่ ๕๐ หรือ ๖๐ ครอบครัวเพื่อดูแลรักษาท่าเรือแห่งนี้

ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ราว ๑๐๐ ลี้

ท่านก็จะมาถึงนครอันเป็นที่ประทับของพระเจ้าแผ่นดิน ชาวพื้นเมืองเรียกว่า “นครจ้าน” นครแห่งนี้มีกำแพงเมืองทำด้วยหิน เปิดออกด้วยประตูใหญ่ ๔ ประตู มีไพร่พลซึ่งรับสนองพระราชโองการทำหน้าที่ยามรักษายู่ตามประตู พระเจ้าแผ่นดินของประเทศ คือ โซ-ไร-มาน^๗ พระองค์หนึ่ง พระองค์ทรงเป็นผู้มีพระราชศรัทธาอันมั่นคงในพระพุทธศาสนา^๘ บนพระเศียรสวมไว้ด้วยมงกุฏ ๓ ชั้น ประดับประดาเป็นลวดลายสลักด้วยทองคำมวิจิตร คล้ายกับตัวละครรองชิง (ching)^๙ สวมในมัยยประเทศ (จีน-ผู้แปล) บนพระวรกายสวมด้วยเสื้อคลุมยาวทำด้วยผ้าต่างประเทศ (= ผ้าพื้นเมือง - ผู้แปล) ทำลวดลายเล็ก ๆ ด้วยเส้นใยด้ายที่มีสีสันถึง ๕ สี^{๑๐} ส่วนล่างพันด้วยผ้าไหมสี^{๑๑} พระบาทเปล่า เมื่อเวลา

^๔ คนจีนเรียก An nan ด้วย ; ดังเกีย, เวียดนามเหนือ, ประเทศจัมปาตั้งอยู่ค่อนข้างลงมาทางตอนใต้มากกว่าทางทิศตะวันออก.

^๕ ชาวจีนยังคงเรียก “ซิน โจว” (Hsinchou) (Pelliot, ‘Deux Itinéraires de Chine en Inde à la fin du VIIIe siècle’; Bulletin de l’Ecole Française d’Extrême - Orient, vol. IV (1904), p. 205.

^๖ โดย “ชาวต่างประเทศ” ในที่นี้ หมายถึง อังถึง พลเมืองของประเทศซึ่งเขากำลังอธิบายอยู่.

^๗ พระเจ้าวิระ ภัทรวรมัน (Vira Phadravarman) (ค.ศ.๑๔๐๐-๔๑) และจาก ค.ศ.๑๔๓๒ เป็นต้นมา รู้จักกันในพระนามว่า “อินทรวรมัน” (Indravarman) (Coedès, ‘Etats’, p. 396).

^๘ So-Li (Giles, nos. 10, 204, 6871) เป็นแบบแผนของพวกโจละ (Chola) ชื่อของประชาชนแห่ง Coromandel หมายถึงว่า ใช้คำนี้ในนวนิยายที่หละหลวมมาก เขาได้นำไปใช้กับพระเจ้าแผ่นดินของประเทศไทย และของลังกา ในที่นี้บางที เขาคงหมายถึงแต่เพียงว่า เป็นพระเจ้าแผ่นดินของประเทศจัมปา ซึ่งมีเชื้อสายอินเดีย.

^๙ เป็นไปได้ว่า พระองค์ทรงบูชาเทพเจ้าของลัทธิฮินดู พระวิชฌมาตั้งแต่พระองค์โปรดให้สร้างภาพของเทพเจ้าต่าง ๆ ของฮินดู ดู Majumdar, ‘Champa’, pt. 1, p. 138, และเทียบกับ pt. 1. p. 205 “ทั้งกษัตริย์และประชาชน” นับถือบูชาทั้งพระศิวะและพระพุทธรเจ้า.

^{๑๐} ตัวละครชิง (Ching) แสดงการเล่นในบทที่แต้มหน้าตาแสดงเป็นตัวละครฝ่ายผู้ร้ายด้วยการแสดงที่ชิงชิง.

^{๑๑} สีขาว สีดำ สีแดง สีฟ้า และสีเหลือง.

^{๑๒} โชว จิน (Shou chin) (Giles, nos. 10, 011 ; 2041) “ผ้าทอด้วยมือ” ใน หมายถึง เป็นผ้าชิ้นซึ่งคนทางมหาสมุทรแถบตะวันตกใช้พันรอบตัว (ใช้ถุง) (Pelliot, ‘Voyages’, p. 419) ; เขาใช้คำอธิบายนี้ไปใช้กับสิ่งอื่น ๆ สำหรับชาวมาเลย์ คือ โสร่ง (Sarong).

เจ้า นคร ระตู ชโอง เจ้า พระ ทธา สวม เลาย รรอง ปล) ยผ้า ปลาย ส่วน เวลา ทาง

สดีจออก พระองค์จะทรงขี่ช้าง หรือมีฉนั้นก็จะ ประทับในรถลากเทียมวัวสีเหลือง ๒ ตัว^{๓๓} อยู่ ข้างหน้า

หมวกที่พวก “หัวหน้า” สวมทำด้วยใบ “เจียว จาง” (chiao-chang)^{๓๔} ดูคล้าย ๆ กับมงกุฏ ที่พระเจ้าแผ่นดินทรงสวม แต่เครื่องประดับซึ่งมี สีสันและทองคำนั้นแตกต่างกับ (หมวกกำหนด) ระดับชั้นของตำแหน่ง เสื้อคลุมสีที่พวกเขาสวม ยาวไม่เกินระดับเข่า และพันกายท่อนล่างด้วยผ้า พื้นเมืองสีสันทากหลาย^{๓๕}

วังที่ประทับของพระเจ้าแผ่นดินสูงและใหญ่ มีหลังคามุงด้วยกระเบื้องรูปวงรีเล็ก ๆ กำแพง ล้อมรอบสี่ด้านสร้างอย่างหรูหราด้วยอิฐและปูนสอ (แลดู) เป็นระเบียบเรียบร้อยมาก^{๓๖}

บ้านประตูทำด้วยไม้เนื้อแข็ง แกะสลักตกแต่งเป็นรูปสัตว์ป่าและสัตว์เลี้ยงต่าง ๆ บ้านเรือน ที่ประชาชนอยู่อาศัยมุงด้วยจาก ความสูงของ

ชายคาบ้าน (จากพื้นดิน) ไม่เกิน ๓ ฉื่อ (ch'ih)^{๓๗} ผู้คนเวลาจะเข้าบ้าน ออกจากบ้านต้องค้อมตัว และก้มศีรษะให้ต่ำ ถ้าทำบ้านให้สูงใหญ่กว่านี้ ถือเป็นการผิด

สีของเสื้อผ้า พวกเขาถูกห้ามไม่ให้ใส่เสื้อสี ขาว พระเจ้าแผ่นดินเพียงพระองค์เดียวเท่านั้นที่ ทรงฉลองพระองค์สีขาวได้ สำหรับคนทั่ว ๆ ไป สีดำ เหลือง และม่วง (เสื้อ) อนุญาตให้ใส่ได้ (แต่) การสวมใส่เสื้อผ้าสีขาวเป็นการทำผิดใหญ่หลวง

ผู้คนของประเทศนี้มีศีรษะยุ่งเหยิง พวก ผู้หญิงมุ่นผมเป็นมวยอยู่เบื้องหลัง พวกเขาตัวดำ มากทีเดียว ท่อนบน (ของลำตัว) สวมเสื้อสั้น ๆ ไม่มีแขนและพันกายท่อนล่างด้วยผ้าไหมสี ทั้ง หมด (ไป) เท้าเปล่า^{๓๘}

ลมฟ้าอากาศร้อนอบอ้าว ปราศจากลูก เฝ็บและหิมะ เหมือน ๆ กับอากาศในเดือนที่สี่หรือ เดือนที่ห้า (ทางจันทรคติ) พืชพันธุ์ไม้ต่าง ๆ

๓๓le;

^{๓๓} เรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตเจ้าในจัมปา ดู Majumdar, 'Champa', pt. 1, pp. 160-3.

^{๓๔} ตัวอักษรตัวแรกเป็นตัวอักษรจาก Giles, no. 1308 ; อักษรตัวที่สองไม่ปรากฏในพจนานุกรม ควรจะออกเสียง เหมือนของ Giles, no. 390 ; คำอธิบายเป็นการดัดแปลงถ่ายทอดจากคำภาษาจามว่า กาจัน (Kajang) หรือคำ ภาษาชวาและมาเลย์ ว่า กาจัง (Kajang), เสื้อที่ไม่เปียกน้ำทำจากใบไม้ชนิดหนึ่ง (จำพวกใบลำเจียก, ใบการเกดผู้แปล) ดู Yule และ Burnell 'Cadjan', p. 139 b.

^{๓๕} สำหรับงานในหน้าที่ของพวกชั้นหัวหน้าในระบบการบริหาร, และสถานภาพของพวกขุนนางในสังคม, ดู Majumdar, 'champa' pt. 1, pp. 148-51 และ pt. 11, pp. 214-19.

^{๓๖} อนุสาวรีย์ต่าง ๆ ของชาวจามส่วนใหญ่จะสร้างเป็นอิฐ ไม่ค่อยเหลือปรากฏให้เห็นเสียแล้ว โปสเตอร์อธิบายไว้โดย Majumdar, 'champa', pt. 11, ch.x and P. Stern, 'L'art du champa' (Paris, 1942) แต่ความสำเร็จใน สถาปัตยกรรมของจามยังไม่เท่างานจีนดี ๆ ของพม่า ไทย เขมร และชวา ดู Le May, 'The Culture of South-East Asia' (London, 1956) เปรียบเทียบกับ M. Hallade, 'Arts de L'Asie', Ancienne, II L'Asie du Sud Est (Paris, 1954).

^{๓๗} เท้ากับ ๓๖.๗ นิ้ว.

^{๓๘} เสื้อผ้าเครื่องแต่งตัวชาวจาม ดู Majumdar, 'champa', pp. 11, pp. 220-2.

แนวทาง
อื่น ๆ

เขี้ยวข้อมตลอดเวลา ตามภูเขามิไม้สีดำ (ไม้มะเกลือ) ไม้เจีย หลาน^{๑๙} (ch'ich-Lan) ต้นไผ่กวอนอิน (Kuan yin) และไม้ลัค (Luka wood) ไม้มะเกลือสีดำที่บเป็นผลิตภัณฑ์ที่เหนือกว่าผลิตภัณฑ์จากประเทศอื่น ๆ ไม้หอม เขียะ ล่าน ผลิตภัณฑ์จากภูเขาใหญ่เพียงลูกเดียวเท่านั้นในประเทศนี้ และไม่มีจากที่ใดอีกในโลก มันแพงมาก แลกเปลี่ยนกันด้วยแร่เงิน (หนักเท่าน้ำหนักของเนื้อไม้) ต้นไผ่กวอนอิน คล้าย ๆ กับไม้หวายเล็ก ๆ ความยาว ๑ ฉาง (chang), ๗ หรือ ๘ ฉือ (ch'ih)^{๒๐} เป็นสีดำ เหล็กมี ๒ ปล้อง หรือ ๓ ปล้อง ตามลำต้นทุก ๆ ๑ นิ้ว ไม่มีผลในที่ได้อีก

งาแรดและงาช้าง มีอุดมสมบูรณ์ แรดรูปร่างเหมือนควายตัวใหญ่ หนักถึง ๗๐๐ หรือ ๘๐๐ จิ้น (ch'in)^{๒๑} ตามลำตัวทั้งหมดไม่มีขน ตัวเป็นสีดำ มีริ้วรอยเป็นร่องลึกไปทั่ว ผิวหนังย่นเป็นโรคเรื้อนหนาเปราะ กีบเท้ามี ๓ ปุ่ม ที่หัวมีเขางอกขึ้นจากตอนกลางสันจมูก เขายาวราว ๑ ฉือ (ch'ih) ๔ หรือ ๕ จิ้น (Ts'un)^{๒๒} มันไม่กินหญ้าแต่กินต้นกระบองเพชร ไปไม้ที่มีหนาม และกินเศษไม้แห้ง มันถ่ายอุจจาระที่มีลักษณะคล้าย

กับกากขยะชูแมค (sumach)^{๒๓} ของร้านย้อมสี

ม้าของพวกเขาตัวเตี้ยและเล็กเหมือนแพควาย วัว หมู แพะ เป็นสัตว์ทั้งหมดที่พวกเขามิห่าน และเปิดมีน้อย สัตว์มีปีกตัวเล็ก ตัวใหญ่ที่สุดหนักไม่เกิน ๒ จิ้น (ch'in)^{๒๔} ขามันสูง ๑ กับอีกครึ่งจิ้น (ts'un) สูงที่สุดแค่ ๒ จิ้น^{๒๕} ไก่ตัวผู้มีหงอนสีแดงและตาสีขาว ลำตัวคอดเล็กตรงเอว และมีหางยกสูง มันขึ้นครูด้วยเมื่อเวลาคนจับมัน มาวางบนมือ (มัน) ก็คงชอบมากด้วย

ผลไม้มีหลายชนิด เช่น ลูกพลัม ส้ม แดงโม อ้อย มะพร้าว ขนุน^{๒๖} และกล้วย ขนุนคล้ายผลไม้จำพวกน้ำเต้า^{๒๗} เปลือกนอกเหมือนเปลือกลิ้นจี่จากมณฑลชวง (Ch'uang)^{๒๘} ข้างในเปลือกเป็นยวง ๆ เนื้อสีเหลืองใหญ่เท่าไข่ไก่ รสหวานเหมือนน้ำผึ้ง ภายใน (ยวงเหล่านี้) มีเมล็ดคล้ายไตของไก่ เมื่อไปเผากิน รสของมันคล้ายลูกเกาลัด

ผัก มีแดง แดงกว่า น้ำเต้า ต้นมีสตรัดหัวหอมและบิง เท่านั้นหมดแล้ว ผลไม้และผักอื่น ๆ ขาดแคลนหมด

คนส่วนมากจับปลาหาเลี้ยงชีพ มีส่วนน้อยที่ออกไปเพาะปลูก เพราะฉะนั้นข้าวและพันธุ์พืช

^{๑๙} เป็นไม้เนื้อหอม คือไม้กฤษณา.

^{๒๐} ประมาณ ๑๗ ๑/๒ หรือ ๑๘ ๑/๒ ฟุต.

^{๒๑} ประมาณ ๔๐๐ หรือ ๑,๐๐๐ ปอนด์.

^{๒๒} ประมาณ ๑๗ หรือ ๑๘ นิ้ว.

^{๒๓} ต้น 'Sumach' ใบของมันใช้ฟอกหนัง.

^{๒๔} ประมาณ ๒.๖ ปอนด์.

^{๒๕} เทียบ ๒ จิ้น (ts'un) เท่ากับ ๒.๔ นิ้ว.

^{๒๖} Po Lo Mi (โป - เสอ - หมี่) (Giles, nos. 9336 ; 7291, 7834) เป็นชื่อจากต่างประเทศ แต่คำนี้กลายเป็นคำใช้ในภาษาจีนมานานก่อนสมัยของหม่า ฮ้วน.

^{๒๗} Tung kua (ตง กว้า).

^{๒๘} มณฑลเสฉวน.

จอมสิ
มือนหา
เวกเขามี
หญ่ที่สุด
๑ กับอีก
ไ้ตัวผู้มี
าตรงเอว
นจับมัน

ม แดงโม
ลายผลไม้
เลือกลิ้นจี่
เลือกเป็น
านเหมือน
ไ้โตของไก่

มัสตาร์ด
ะผักอื่น ๆ

มีส่วนน้อย
จะพันธุ์พืช

ลายเป็นคำใช้

เมล็ดอื่น ๆ จึงไม่อุดม^{๒๔} เมล็ดพันธุ์ข้าวตามท้อง
ถิ่นต่าง ๆ เล็ก ยาว สีออกแดง ข้าวบาเลย์ และ
ข้าวสาลีเป็นที่ต้องการทั้งสองอย่าง ประชาชน
เคี้ยวหมากและพลูไม่หยุดปาก

เมื่อเวลาชายหญิงแต่งงาน ความต้องการ
ประการเดียวก็คือ ฝ่ายชายควรไปบ้านฝ่าย
หญิงก่อน ทำให้การแต่งงานเป็นเลิศ ๑๐ วัน
หรือครึ่งเดือน ต่อมาพ่อแม่ฝ่ายชายพร้อมญาติ
พี่น้องมิตรสหาย นำกลอง ดนตรี แห่แหนสามิ
ภรรยา กลับไปบ้านพ่อแม่ฝ่ายชาย ซึ่งที่นั่นได้
ตระเตรียมสุรา และดนตรีฉลอง^{๒๕}

สำหรับสุรานั้น พวกเขานำเอาข้าวบาง
ส่วนมาผสมกับสมุนไพรที่เป็นยา บรรจ (ส่วน
ผสม) ลงไปในไห หมักทิ้งไว้จนกว่าจะได้ที่ เมื่อ
เวลาต้องการดื่ม พวกเขานำเอาบ้องไม้ไผ่เล็ก ๆ
มีปล้องยาว ๓ หรือ ๔ ฉือ (ch'ih)^{๒๖} ใส่ลงไป
ในสุรา นึ่งลอมวง (และ แล้ว) เติมน้ำบางส่วน
ตามจำนวนคนดื่ม ผลัดกันดูด เมื่อใสสุราถูกดูด
จนแห้งแล้ว เขาก็จะเติมน้ำเข้าไปอีก ดื่มจนกว่า
จะหมดรสสุราแล้วจึงหยุด^{๒๗}

การเขียน : ไม่มีกระดากหรือปากกา พวก

เขาใช้หนังแพะตีจนบางหรือไม่ก็เอาเปลือกไม้
ไ้ปรคมคว้นให้ดำ แล้วพับเป็นแบบหนังสือโบราณ
ข้างในเขียนตัวหนังสือด้วยขอล์สีขาวใช้ในการ
บันทึก^{๒๘}

การกระทำผิดที่ต้องโทษในประเทศนี้ สำ
หรับ (ความผิด) สถานเบาพวกเขาใช้หวายโบย
บนแผ่นหลัง สำหรับ (ความผิด) สถานหนัก ตัด
จมูก โทษฐานลักขโมย ฉีกมือ สำหรับความผิด
ฐานกระทำชั่ว ผู้ชายและผู้หญิงจะถูกตีตราบน
หน้าให้เป็นรอยประทับ สำหรับความผิดสถาน
หนักที่สุดนั้น เขาจะเอาไม้แข็งเสียมปลายให้
แหลมคม แล้วเอาปลายแหลมขึ้น ปักลงบนท่อน
ซุงคล้ายกับเรือเล็ก ๆ ลำหนึ่งนำลงไปใ้ในน้ำ แล้ว
ให้นักโทษนั่งลงบนไม้เดียวแหลมนั้น ไม้เสียบ
ทะลุปากจนตายแล้ว (ศพ) ถูกโยนทิ้งลงน้ำให้
เป็นตัวอย่างแก่สาธารณชน^{๒๙}

การกำหนดเวลา : ไม่ได้มีการกำหนด
เวลาทางจันทรคติ แต่นับสิบสองจันทร์เป็น
หนึ่งปี (๑) วัน และ ๑ คืน แบ่งออกเป็น ๑๐ ช่วง
ซึ่งจะให้สัญญาณด้วยการตีกลอง ส่วนฤดูนั้น
เขาให้เวลาผลิดอกของดอกไม้ต่าง ๆ เป็นฤดูไปไม้

^{๒๔} สภาพเศรษฐกิจของประชาชนชาวจาม ดู Majumdar, 'champa', pt II, p. 222.

^{๒๕} ประเพณีแต่งงานของชาวจาม ดู Majumdar, 'champa', pt. II, p. 226.

^{๒๖} ฉือ (ch'ih) เทียบเท่า ๓๖.๗ นิ้ว.

^{๒๗} ธรรมเนียมคล้ายกับชาว Kelabits ในเกาะบอร์เนียว (chong Ah Onn, 'Kelabit Custom and Practice', Malaya (May, 1955, p. 31).

^{๒๘} ชาวจามรับเอาตัวอักษรของอินเดียตอนใต้มาใช้ แต่จากคริสต์ศตวรรษที่ ๔ มา ตัวอักษรก็ได้ผันแปรเปลี่ยนไป
ตามท้องถิ่น (R.C. Majumdar 'La Paléographie des Inscriptions du Champa', Bulletin de L'Ecole
Française d' Extrême - Orient, vol. xxxII (1933), p. 139 ; KAA Sastri, 'L' Origine de l'alphabet du
Champa', Bulletin de l'Ecole Française d' Extrême-Orient, vol. xxxv (1936), pp. 235, 240-1) ภาษาจาม
เป็นสิ่งที่ผสมกันระหว่างภาษาอินโดนีเซีย และภาษามอญ เขมร.

^{๒๙} การบริหารงานยุติธรรม ดู Majumdar, 'champa', pp. 11. 150-1.

ผล และการล่องหนของใบไม้ เป็นฤดูใบไม้ร่วง

ในวันฉลองปีใหม่ พระเจ้าแผ่นดินทรงเอา น้ำดี (น้ำดิบ, น้ำไต) ของคนเป็น ๆ ผสมกับน้ำ มาสรงพระวรกาย พวกหัวหน้าตามท้องถิ่น ต่าง ๆ เป็นผู้รวบรวม (น้ำดี) นำมาถวายพระเจ้าแผ่นดินเป็นบรรณาการสำหรับพิธีฉลอง^{๓๕}

เมื่อพระเจ้าแผ่นดินของประเทศนี้ครองราชย์ครบ ๓๐ ปี พระองค์จะสละราชสมบัติ บวชเป็นพระภิกษุ และโปรดให้พระอนุชา พระโอรส และพระนัดดา^{๓๖} บริหารราชการแผ่นดินต่อไป แล้วพระองค์ก็เสด็จเข้าไปในป่าเขาลึก ทรงทำการอดพระกระยาหารและปลงอาบัติ^{๓๗} หรือมี ฉะนั้นก็เพียงแต่เสวยเฉพาะอาหารผัก พระองค์จะประทับอยู่ที่นั่นแต่ผู้เดียวเป็นเวลา ๑ ปี และทรงอธิษฐานต่อสวรรค์ว่า “เมื่อก่อนข้าพเจ้าเป็นกษัตริย์ ถ้าข้าพเจ้ากระทำผิดใด ๆ ในขณะครองบัลลังก์ ขอให้สุนัขป่า หรือเสือกลืนกินตัวข้าพเจ้า หรือไม่เช่นนั้นก็ขอให้ความเจ็บไข้ได้

ป่วยมาทำลายชีวิตข้าพเจ้าเสีย” ถ้าครบ ๑ ปีแล้ว พระองค์ยังไม่เสด็จสวรรคต พระองค์ก็จะกลับขึ้นครองบัลลังก์ และบริหารราชการของประเทศต่อไปอีก^{๓๘} ประชาชนของประเทศนี้ให้ร้องแสดงความยินดีกับพระองค์ และกล่าวว่า “ศรีมหาราชา” (Hsi-Li-Ma-ha-la-cha)^{๓๙} ถือเป็นการยกย่องนับถือสูงสุด เป็นคำศักดิ์สิทธิ์ที่สุด

ที่เรียกกันว่า “ผีกระสือ” (corpse-head barbarian) นั้น เป็นผู้หญิงที่อาศัยอยู่ในครอบครัวมนุษย์ ความแปลกประหลาดของเธอก็คือดวงตาไม่มีแก้วตาเท่านั้น ในเวลากลางคืนขณะที่เธอกำลังนอน ศีรษะของเธอบินออกไปควักอุจจาระจากไส้ของทารกมนุษย์กิน ผลจากอิทธิพลของความเลวร้ายที่เข้าไปในท้อง ทารกก็ตายอย่างหนีไม่พ้น และหัวที่บินไปก็กลับคืนเข้ากับร่างเหมือนเดิม ถ้าผู้คนรู้เรื่องนี้และคอยจนถึงเวลาที่หัวบินออกไป แล้วเคลื่อนร่างไปไว้ที่อื่น (หัว) ที่กำลังกลืนมาจะคืนสู่ร่างไม่ได้ และแล้ว

^{๓๕} กง เจิน (Kung chen) กล่าวด้วยว่า “น้ำดี” ได้ถูกใช้ในพระราชพิธีสรงน้ำของพระเจ้าแผ่นดิน เฟิง (Feng p.5) คิดว่า หม่า ฮ้วน เขียนข้อความนี้โดยมีพื้นฐานเรื่องราวมาจาก หวาง ต้า หยวน (Wang ta-yuan) ผู้ซึ่งอ้างว่า “น้ำดี” ถูกนำมาและดื่มกันในบรรดาข้าราชการ (Rockhill, part II, p. 85) ; คือคำแปล อ้างถึง Majumdar, ‘champa’ part II, p. 229 เฟย ชิน (Fei Hsin) ก็ได้กล่าวว่า “น้ำดี” ได้นำมาดื่มกันในระหว่างกษัตริย์และพระราชวงศ์ของพระองค์.

^{๓๖} หม่า ฮ้วน ไม่ได้ทำให้ข้อความนี้แจ่มชัดลงไปว่า พระเจ้าแผ่นดินทรงมอบอำนาจให้แก่ผู้ใดคนหนึ่ง หรือมอบให้แก่คณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยบุคคลดังกล่าว.

^{๓๗} ฉือ ไช ไชว เจีย (ch’ih chai shou chich) (giles, nos 1982, 234, 10, 016, 1531) หม่าฮ้วน เอาการแสดงออกของชาวพุทธในประเทศไทย กับการแสดงออกของมุสลิมในชวา และมะละกา มาบรรยาย.

^{๓๘} ตัวอย่างของบรรดากษัตริย์ซึ่งสละราชกิจ เพื่ออุทิศพระองค์ให้แก่การปฏิบัติทางศาสนา ดู Majumdar, ‘Champa’ pt.I pp. 35, 87, 163 แต่เขาไม่ได้อ้างถึงการคืนเข้าสู่ราชบัลลังก์ใหม่อย่างใด.

^{๓๙} ‘Sri Maharaya’ คำนำหน้าภาษาสันสกฤต หมายถึงผู้เป็นใหญ่ที่น่านับถือสูงสุด ใช้ในศรีวิชัย (Palembang) และในมะละกาด้วย.

(หญิงผู้นั้น) ก็จะตาย^{๔๐}

ถ้ามีผีกระสือคงอยู่ในบ้านเรือนใด และไม่
รายงานไปยังเจ้าหน้าที่ ครอบครัวย่อมจะตก
เป็นผู้กระทำผิดเพิ่มเข้าไปพร้อมกับผู้ร้ายฆ่า
คนด้วย

มีห้วยน้ำใหญ่แห่งหนึ่งเชื่อมติดต่อกับทะเล
เรียกว่า “ห้วยจระเข้” ถ้ามีการเรียกร้องสิทธิ
ระหว่างบุคคล และมีเรื่องซึ่งยากแก่การแสดง
เหตุผลให้ได้และข้าราชการไม่สามารถเข้าถึง
การตัดสินอย่างใดอย่างหนึ่งได้ เขาก็จะนำคู่คดี
ทั้งสองขึ้นบนหลังควายให้ข้ามห้วยนี้ จระเข้ออก
มาและกลืนกินคนซึ่งกระทำผิด แต่คนที่กระทำ
ถูกจะไม่ถูกกลืนกิน แม้ว่าเขาข้ามห้วยนี้ถึง ๑๐
ครั้งก็ตาม (นี่เป็น) สิ่งที่น่าสังเกตุที่สุด^{๔๑} ใน
เขตที่เป็นป่าเขาใกล้ทะเล มีฝูงควายป่าดุร้ายมาก
เดิมเป็นสัตว์เลี้ยงไว้ไถนา แต่มันหนีเข้าป่าไป (ที่
นั่น) พวกมันมีชีวิตและเติบโตกันตามลำพัง ด้วย
เวลาเป็นปี ๆ อันยาวนาน พวกมันก็ได้พัฒนา

รวมตัวกันเป็นฝูง ถ้ามันเห็นคนแปลกหน้าสวม
เสื้อสีน้ำเงิน^{๔๒} ฝูงควายเหล่านี้ไล่ตามขวิดถึงตาย
(ฝูงควายเหล่านี้) ร้ายกาจที่สุด

ชาวต่างประเทศ (คนในประเทศจัมปา -
ผู้แปล) ระมัดระวังเอาใจใส่กับศีรชะของพวกเขามาก (และ) ถ้าหาก (ผู้ใด) ไปแตะศีรชะเข้า
(พวกเขา) รู้สึกเกลียดชังผู้นั้น (เหมือน ๆ กัน)
เหมือน (พวกเราใน) มัชยประเทศที่มีความรู้สึก
เกลียดชังฆาตกร^{๔๓}

ในการติดต่อกับขาย ในการแลกเปลี่ยน
เขาใช้ทองคำสีอ่อน ซึ่งเป็นทอง (บริสุทธิ์) ๗๐%
หรือไม่ก็ (เขาใช้) แร่เงิน

พวกเขาชอบเครื่องถ้วยชาม ชาม และ
เครื่องภาชนะต่างก็เป็นสีน้ำเงิน^{๔๔} ด้ายปานไหม
ดาบยาวไหม ลูกปัด และสิ่งของอื่น ๆ จากมัชย
ประเทศ ดังนั้น เขาเอาทองคำสีอ่อนมาให้เป็นการ
แลกเปลี่ยน

พวกเขานำนอแรด งาช้าง ไม้หอมเจีย

^{๔๐} คิดว่าหมา ฮ้วน เขียนข้อความนี้โดยมีพื้นฐานเอามาจากเรื่องราวของ หวาง ต้า หยวน (Wang Ta-Yüan) ดู
Rockhill, Part II, p. 97.

^{๔๑} เปรียบกับของ Majumdar, 'Champa' pt.I, p. 151 'The Divine judgement', ซึ่งมีพื้นฐานจาก Maspero แม้ว่าจะ
ต้องแก้ไขให้ถูก (Duyvendak, Ma Huan, p. 28) แล้ว อย่างไรก็ดี หมา ฮ้วน อธิบายการทดสอบพิสูจน์ความบริสุทธิ์
ในแบบอื่นออกไป เมื่อเปรียบเทียบกับงานเขียนของผู้อื่นที่กล่าวข้างต้นเขาใช้การพิสูจน์ความบริสุทธิ์อย่างที่ใช้ใน
เมือง Calicut.

^{๔๒} หรือบางที “สีดำ” Ching (Giles, no. 2184) เป็นสีธรรมชาติ ในที่นี้คำนี้อาจนำไปใช้กับ วัวสีดำ ม้าสีเทา ลูกพลัม
สีเขียว หรือ “สีขาว” ของไข่.

^{๔๓} เรื่องนี้มีผู้สังเกตบ่อย ๆ หมา ฮ้วน กล่าวในสิ่งเดียวกันนี้กับคนในชวา ภาษาของหมา ฮ้วน ย่นย่อมาก คำภาษา
อังกฤษ ๑๗ คำสุดท้าย ในย่อหน้านี้ นำมาแปลอักษรจีน ๗ คำ.

^{๔๔} สีน้ำเงินและขาวของราชวงศ์หมิงแพร่หลายมากในต่างประเทศ เครื่องถ้วยชามเนื้อดี ส่งไปยังอินเดีย และตะวันออก
ใกล้ ส่วนเครื่องปั้นดินเผาประเภทหม้อไหที่เนื้อหยาบ และยังไม่ได้เคลือบ ส่งเรือไปขายยังชวา บอร์เนียว และเกาะ
ฟิลิปปินส์ (C.N. Spinks, 'Siam and the Pottery Trade of Asia', 'Journal of the Siam Society, Vol. XLIV (2)
(1956), p. 84). ดู Wheatley 'Commodities', pp. 83-5.

หลาน (ch'ich-lan) และสิ่งอื่น ๆ เป็นส่วยสา
บรรณาการไปยังมณฑลประเทศ^{๔๕} ผักต่าง ๆ
พืชผลจำพวกแตง และผลไม้เหมือนกับผลไม้ของ
เมืองเจา - หว่า (chao-wa)^{๔๖} เหล่านี้ทั้งหมดที่
พวกเขา มี ประชาชนจำนวนมากที่นั่นชอบเล่น
การพนัน เช่น “เกมส์จับเต่า” (Catch the
Tortoise)^{๔๗} เว่ย ฉี (Wei-ch'i)^{๔๘} และตีไก่
(และ) ในการเล่นเกมต่าง ๆ เหล่านี้ เขาพนัน
เอาเงินกัน

การค้าขายกันตามตลาด พวกเขาใช้
เหรียญทองแดงของมณฑลประเทศ และใช้สิ่งของ
ต่าง ๆ เช่น ผ้า และไหม ด้วย (ในการแลกเปลี่ยน
- ผู้แปล)

ผู้ปกครองของประเทศนี้ นำผลิตผลทอง
เงินส่งไปเป็นบรรณาการยังราชสำนักของเรา
บ่อย ๆ (และ) เขาก็กระทำต่อเนื่องกันมาจนถึง
ทุกวันนี้^{๔๙} ☉

^{๔๕} รายชื่อเครื่องบรรณาการต่าง ๆ ได้แจกแจงไว้ในเรื่อง “ชี หยาง จี” (Hsi yang chi) ดู Duyvendak, ‘Hsi-yang chi’ บรรณาการทูตทั้งหลายถูกคาดหวังให้ส่งสิ่งของซึ่งผลิตโดยท้องถิ่น ไม่มีสิ่งอื่นอีก (Fairbank and Teng. p. 171.).

^{๔๖} ชวา (java).

^{๔๗} ไม่ได้อธิบายไว้ เป็นการเล่นของจีนเรียก ไกว๊ ผาย (Kwai p'ai) เล่นกับตัวหมาก (dominoes) ๓๒ ตัว อ้างโดย S. Culin, ‘Games of the Orient’ (Rutland, 1895, reprinted, 1958), p. 109.

^{๔๘} ยี่ ฉี (Yi ch'i) (Giles, nos. 13, 176 ; 1031) เกมสการเล่นบรรยายโดย H.G.R. Murray, ‘A History of Board Games’ (Oxford, 1952), pp. 89-92.

^{๔๙} โดยสมมุติฐาน หม่า ฮ้วน อ้างถึงผู้ปกครองเป็นชาวจีน ชื่อ จี ชุน (Shih Chi Sun) ซึ่งการดำรงตำแหน่งของเขา ตามข้อความของหมิง - สื่อ (Ming Shih) ได้รับอนุมัติจากจักรพรรดิในปี ๑๔๒๔ ที่น่าสงสัยคือ ไม่มีการอ้างถึง บรรณาการจากเมืองปาเล็มบังปรากฏในรายงานประจำปีของ หมิง - สื่อ ที่เกี่ยวข้องกับช่วงสมัยนี้ แม้ในเรื่องราว ของ ซาน โฟ จี (San Fo Chi) (ศรีวิชัย) กล่าวว่าผู้ปกครองส่งบรรณาการในปี ๑๔๒๕ จากนั้นเป็นช่วงเวลา ที่ นาน ๆ จะส่งครั้งหนึ่ง (Groeneveldt, p. 196).